

XI. Бібліографія, рецензії, інформація, хроніка

кумент — промова новообраного митрополита Київського і всієї України † Миколая Борецького при закритті собору. Цей документ має повні вихідні дані: «...у св[ятому] м. Києві з катедри св. Софії Р[оку] В[ождо] 1927, м[ісяця] Жовтня 30 дня. Документ зберігся у вигляді рукописної копії (арк. 235–238).

Інші стенограми та додатки до них, які подаються далі, сформовано таким же чином: окрім наявних додатків до стенограми було додано матеріали з інших справ, які є дотичними до неї. Деякі стенограми подаються без додатків, оскільки не було виявлено жодних супровідних документів.

До другого розділу збірника мають увійти документи і матеріали, що дають можливість зрозуміти перебіг подій на Соборі. Буде опубліковано список делегатів Собору. Списки членів Собору збереглися у двох ідентичних примірниках і в справі деякі аркуші були перепутані укладачами. Наявна в списках додаткова інформація про делегатів дає можливість дослідити склад делегатів Собору, їхню освіту, фах, належність до церковного причету, соціальний стан. Окремо подаються відомості про членство у ВПЦР. Але ми не можемо твердити, що саме в такому складі відбувалися всі засідання Собору, оскільки в деяких слогдах трапляються прізвища, яких немає в списках. Ймовірно, деяких делегатів було додатково запрошено.

До третьої частини збірника мають увійти анкетні дані всіх діячів УАПЦ 1920–1930 рр., особові справи яких збереглися в фонді №3984 ЦДАВО України. Публікація такої великої кількості досі неоприлюднених архівних джерел має стати новою віхою розвитку сучасних історико-церковних студій в українській історичній науці, оскільки оприлюднення такого великого масиву документів має сприяти подальшим дослідженням історії Церкви, міжцерковних відносин, персоналій, культуроло-

гічних студій, джерелознавчих та історіографічних досліджень тощо.

¹ Перший Всеукраїнський православний Церковний Собор УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року: документи і матеріали.— Київ-Львів: Жовква, 1999.— 560 с.

² Мартирологія українських церков.— Торонто, Балтимор, 1987.— Т. 1: Українська православна Церква.— С. 137–150.

³ Опубл. у кн.: Матеріали до Патерика Української Автокефальної Православної Церкви / Упоряд. прот. митрофан Явдась.— Мюнхен, УАПЦ, 1951.— Ч. 1.— С. 18–21, 42–44. Друге видання: Мартирологія українських церков.— Торонто, Балтимор, 1987.— Т. 1: Українська православна Церква.— С. 137–141.

⁴ Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви. В 4 т.— Нью-Йорк: Бавид-Брук: Вид. УПЦ в США, 1961. Репринтне видання в Україні: К., 1998.— Т. IV, Ч. I.— С. 198–207.

⁵ Зінченко А. Визволитися вірою: Життя і діяння митрополита Василя Липківського.— К.: Дніпро, 1997.— С. 268–279.

⁶ ЦДАВО України, ф. 3984, оп. 4, спр. 167, арк. 21.

⁷ Преловська І. ВПЦР — організаційний осередок УАПЦ (1917–1921) // Український церковно-визвольний рух і утворення Української Автокефальної Православної Церкви: Матеріали наук. конф., Київ, 12 жовтня 1996 р.— К.: Вид. Комітету для відзначення 75-річчя УАПЦ, 1997.— С. 29–49.

⁸ Див. докл.: Преловська І. Доля Благоснісника // Старожитності.— К., 1995.— №5–6 (72–73)— С. 24–25; Вона ж. Ідеї раннього християнства (I–IV ст.) як основа для розбудови національної церкви в Україні (За матеріалами I Всеукраїнського Православного Церковного Собору УАПЦ 14–30 жовтня 1921 р. в Києві) // Наукові записки: 36. праць молодих вчених та аспірантів.— К.: Вид. Ін-ту укр. археології та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 1996.— Т. 1.— С. 321–342; Вона ж. Відправа Благоснісника // Розбудова держави.— К., 1996.— №1(42)— С. 45–51; Вона ж. Діяльність В.М. Чехівського, Благоснісника УАПЦ, як богослова по обґрунтуванню канонічності УАПЦ (біографічний нарис і огляд праць) // Наукові записки: 36. праць молодих вчених та аспірантів.— К., 1997.— Т. II.— С. 295–321 та інші.

Ліліна Одинок

ВИВЧАСМО НАШУ ІСТОРІЮ

(Мітрафан Віктаравіч Доунар-Запольскі: Біябібліографічны наказальнік / Уклад:

В.У. Скалабан і ін.— Мінськ: Нац. б-ка Беларусі, 2001.— 120 с.)

Характерною рисою сучасного етапу розвитку історичної науки в Україні є стійкий інтерес до життя і творчості її визначних постатей, так як для повноти історичної та куль-

турної пам'яті необхідно повернути історії забути або малознані імена діячів, котрі своєю теоретичною, творчою та практичною діяльністю сприяли розвитку вітчизняної науки. В

зв'язку з цим нашу увагу привернуло одне з останніх видань білоруських колег — бібліографічний покажчик, присвячений Митрофану Вікторовичу Довнар-Запольському. Звернення до цієї постаті не випадкове. М. Довнар-Запольський — визначний вчений-історик білоруського походження, етнограф, архівознавець, археограф, джерелознавець.

Протягом всього життя центральне місце в науковій діяльності М. Довнар-Запольського посідали історіографічні, джерелознавчі дослідження, що висвітлювали економічну та політичну історію Білорусі, України, Росії. Він багато уваги приділив дослідженню та виданню стародавніх рукописів, давніх актів, інших джерелознавчих матеріалів з історії України. Крім того, значний внесок М. Довнар-Запольського в архівну справу України 20-х років ХХ ст. Вихованець, а згодом професор Київського університету, учень В. Антоновича, М. Довнар-Запольський стояв біля витоків архівної освіти в Україні, брав участь у підготовці окремих томів «Архива Юго-Западной России» та роботі Київської Археографічної Комісії.

Укладачі покажчика і поставили своїм завданням засобами бібліографії показати внесок вченого — яскравого представника Київської історичної школи у історіографію, джерелознавство, археографію, визначити його роль у розвитку історичної науки трьох народів.

Безперечною умовою повноти персонального бібліографічного покажчика про вченого, дослідницькі інтереси якого були тісно пов'язані і з Білоруссю, і з Україною та Росією, було те, що у підготовці видання взяли участь дослідники і спеціалісти не тільки з Білорусі (В. Скалабан, В. Лебедева, Т. Махнач, Л. Станкевич), а і з України та Росії — І. Матяш (директор Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства), С. Михальченко (професор Брянського державного університету). Як консультантів і рецензентів було залучено українських фахівців: Л. Беляєва (головний бібліограф Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського), В. Ульяновського (професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка).

Така плідна співпраця істориків, джерелознавців, спеціалістів в галузі архівної справи, бібліографів обумовила успіх видання, оскільки суттєво розширилися наші знання про М. Довнар-Запольського, до наукового обігу введено значний комплекс опублікованих та архівних джерел з бібліотек, архівів України, Росії.

У вступі автори дають стисло характеристику структури покажчика, принципи групу-

вання матеріалів у розділах, розкривають досить репрезентативну базу для складання бібліографії — фонди та довідково-пошуковий апарат Національної бібліотеки Білорусі, Національного науково-освітнього Центру ім. Ф. Скорини, Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Науково-довідкової бібліотеки Центральних державних архівів України, Російської державної бібліотеки.

Традиційно для персональних бібліографічних покажчиків організовано основний зміст: «Біографічна довідка»; два основні розділи — «Хронологічний покажчик друкованих праць М. Довнар-Запольського»; «Література про життя, діяльність та творчу спадщину»; «Додатки».

Власне бібліографічний матеріал покажчика згрупований у двох розділах, становить 725 нумерованих записів і, як зазначають укладачі, виключна більшість проглянута *de visu* (не проглянуто у I розділі — 76 позицій із 341, у II розділі — 8 з 384).

У першому розділі «Хронологічний покажчик друкованих праць М. Довнар-Запольського» укладачі покажчика зробили спробу якомога повніше зібрати відомості про творчу спадщину М. Довнар-Запольського. В ньому поряд з окремо виданими працями та статтями із збірників, довідників та періодичних видань подано рецензії та праці, в яких М. Довнар-Запольський виступає як укладач, редактор тощо.

Вдало вирішено питання розташування матеріалу всередині розділу. Зібраний матеріал розташований за хронологічним принципом, а в межах року згруповано у 5 розділах:

- 1) Окремі монографічні видання;
- 2) Матеріали і статті із збірників, довідників;
- 3) Матеріали і статті в періодичних виданнях;
- 4) Рецензії;
- 5) Праці, видані за участю М. Довнар-Запольського (укладання, редагування, коментарі, підготовка текстів).

Таке групування матеріалу дає можливість у кожному періоді виділити основні напрями наукових досліджень М. Довнар-Запольського, їх обсяг. Перший розділ містить відомості про прижиттєві публікації праць М. Довнар-Запольського (1883–1928 рр.) та видання останніх років (1977–2000 рр.). Укладачі виявили і праці М. Довнар-Запольського, котрі опубліковані під псевдонімами, подають у «Додатках» список його псевдонімів і криптонімів. Ретельно складений хронологічний список праць М. Довнар-Запольського дає можливість

XI. Бібліографія, рецензії, інформація, хроніка

дослідити динаміку та творчу еволюцію вченого впродовж його життя, свідчить про широту та різнобічність його наукових інтересів.

У другий розділ «Література про життя, діяльність і творчу спадщину М. Довнар-Запольського» включено 384 бібліографічні записи. Укладачі прагнули до якомога більшої повноти і тому, крім матеріалів, що безпосередньо висвітлюють життя та діяльність М. Довнар-Запольського, включили матеріали, які містять аналіз його діяльності, зокрема, в працях загальноісторичного характеру виділяють інформацію, що безпосередньо стосується М. Довнар-Запольського. В разі потреби описи супроводжуються короткими довідковими анотаціями. Розміщення матеріалу в розділі також хронологічне, в межах року — за алфавітом.

Автори провели значну роботу по виявленню статей в періодичних виданнях, матеріалах конференцій, тематичних збірниках суміжної тематики, які стосуються оцінки наукової діяльності та творчості М. Довнар-Запольського.

У додатках представлено ряд ґрунтовних допоміжних покажчиків, традиційно присутніх у виданнях такого роду — іменний, географічний (який, до речі, вводить у географію наукових зацікавлень вченого), скорочень.

Важливим джерелом для дослідників творчості та життєвого шляху М. Довнар-Запольського буде складений авторами список архівних фондів з архівів України, Білорусі, Росії, які містять відомості про життя та діяльність М. Довнар-Запольського. До переліку включено відомості з 11 архівів, в т. ч. українських — Центрального державного історичного архіву України, м. Київ; Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України; Державного архіву м. Києва; Державного архіву Київської області; Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

Інформативним є також список періодичних видань, публікації з яких включено до бібліографічного покажчика. Список включає 92 назви газет, часописів, вісників тощо.

Проте і в цьому ґрунтовному виданні є деякі недоліки. По перше, відсутність у персональному бібліографічному покажчику такої структурної частини як «Основні дати життя та діяльності вченого» позбавляють читача можливості осягнути процес формування наукових інтересів вченого в контексті його професійної і громадської роботи. По друге, алфавітний покажчик праць М. Довнар-Запольського має право на самостійне існування й краще потрібний у складі такого видання, оскільки мета будь-якого допоміжного покажчика подати матеріал основної частини в іншому аспекті, і дати до неї посилання. Крім того, в списку періодичних видань доцільно дати повні відомості про те, хто видавець, чий це орган, у виданнях якого року виявлено публікації тощо.

В цілому, поява такого бібліографічного покажчика вельми показова — свідчить про велике значення для розвитку вітчизняної історіографії, джерелознавства, архівної справи таких праць. Адже через вивчення творчості та діяльності визначних діячів можливе знання минулого. Крім того, такі видання спонукають до створення аналогічних персональних бібліографій вітчизняних істориків, архівістів, археографів, джерелознавців.

Цей покажчик буде корисним не тільки фахівцям в галузі архівної справи, а й працівникам бібліотек, музеїв, краєзнавцям, викладачам, студентам. Проте, проте. Тираж видання — 150 примірників — позбавляє багатьох науковців, молодих дослідників можливості долучитися до вивчення вітчизняної історії через творчість та діяльність непересічної постаті української історичної науки — М. Довнар-Запольського.

Тайсія Кішар, Ліліна Одинока

НАУКОВЕ ВИДАННЯ БІБЛІОТЕКИ ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (Бібліотекознавець Костянтин Іванович Рубинський (1860–1930): Біобібліогр. нарис / Харківський держ. ун-т. Центральна наукова б-ка; Уклад. Н.М. Березюк.— Х.: РА, 1998.— 68 с.: Іл.— (Видатні постаті в історії Харківського університету)

В українському бібліотекознавстві усвідомлюється потреба ґрунтовного дослідження його еволюції як науки, обґрунтування періодизації та виявлення провідних тенденцій і наукових шкіл. Цьому значною мірою сприя-

ють дослідження бібліотекознавчої біографістики, що активізувалися в останні роки.

У цьому контексті помітним явищем став випуск біобібліографічного нарису, присвяченого життєвому та творчому шляху одного із